

وداع با همایون

محمدعلی تبریزیان، بازیگر پیشکسوت سینمای ایران که با نام هنری «همایون» شناخته می‌شد، ۲۷ تیرماه ۱۴۰۴، پس از تحمل دوره‌ای بیماری، در سن ۸۸سالگی از دنیا رفت. همایون یکی از چهره‌های پرکار و محبوب سینمای ایران در دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ بود. او فعالیت هنری‌اش را در سال ۱۳۳۸ با بازی در فیلم‌های «داماد میلیونر» و «بی‌ستاره‌ها» آغاز کرد و در مدت کوتاهی توانست جایگاه خود را در میان ستارگان آن دوران تثبیت کند. بازی در فیلم معروف «سلطان قلبها» نام او را به‌عنوان یکی از ستارگان سینمای ایران بر سر زبان‌ها انداخت. او تا سال ۱۳۵۷ در بیش از ۱۰۰ فیلم سینمایی ایفای نقش کرد و با آثاری مانند «تپلی»، «دنیای آبی»، «بابا خالدار»، «آقای جاهل»، «هارون و قارون»، «دروازه تقدیر»، «خروس جنگی»، «چرخ بازیگر» و «لیلی و مجنون» در حافظه نسل‌های مختلف ایرانی باقی ماند. همایون همواره مورد احترام اهالی هنر بود و در مراسم‌هایی که برای تجلیل از پیشکسوتان سینما برگزار می‌شد، حضور پیدایمی کرد.

بیانیه‌ای برای مقابله با نفرت‌پرانی در سینما

در پی واکنش‌های تند و احساس‌ساز به اکران فیلم «پیرسر»، شورای عالی تهیه‌کنندگان، انجمن سینماداران و کانون بخش‌کنندگان سینمای ایران با انتشار بیانیه‌ای مشترک، این حملات را محکوم و نسبت به پیامدهای آن هشدار دادند. در این بیانیه آمده که موج انتقادات اخیر با ادبیاتی تند و غیرمعمول همراه بوده که مشروعیت نهادهای قانونی و فرهنگی کشور را زیر سؤال می‌برد. نهادهای امضاءکننده تأکید کرده‌اند که سینمای یکی از پایه‌های توسعه فرهنگی است و باید به مجوزهای بخش فرهنگی هم مانند مجوزهای بخش‌های غیرفهرنگی در اسناد بالادستی، مشروعیت داده شود. تضعیف نهادهای قانونی و بی‌توجهی به سازوکارهای رسمی اکران فیلم‌ها، به‌نفع منافع کشور نیست و ادامه این روند به فرار سرمایه و بیکاری بخشی از مشاغل فرهنگی منجر خواهد شد. آنها در پایان از نهادهای نظارتی خواسته‌اند، با این شکل از بر خوردهای غیرقانونی و فشارهای سازمان‌یافته علیه سینما، قاطعانه وقانونی برخورد کنند، چون نفرت‌پرانی و نقد، دو امر متفاوت هستند.

رشد ۱۶درصدی درآمد‌های تبلیکسی

نتفلیکس در گزارش مالی سه‌ماهه دوم سال جاری‌اش اعلام کرده که به درآمدی معادل ۱۱/۰۸ میلیارد دلار رسیده که نسبت به مدت‌مشابه سال گذشته، ۱۶ درصد رشد داشته است. همچنین کاربران در این دوره، ۹۵ میلیارد ساعت فیلم و سریال تماشا کرده‌اند. به نقل از زومیت، سریال Adolescence با ۱۴۵ میلیون بازدید در صدر فهرست است و پس از آن، فصل‌های دوم و سوم «اسکوبید گیم» قرار گرفته‌اند. Back in Action نیز با ۱۶۵ میلیون بازدید، پربیننده‌ترین فیلم بوده و فیلم‌های The Life List و Straw در رتبه‌های بعدی هستند. انیمیشن K-Pop Demon Hunters نیز به ۳۷ میلیون بازدید رسیده است. نتفلیکس که پیش‌تر اعلام کرده بود طرح تبلیغاتی‌اش بیش از ۹۴ میلیون کاربر دارد، در نامه‌ای به سرمایه‌گذاران گفته است: «بلتفرم تبلیغات اختصاصی این شرکت، سنگ‌بنای استراتژی تبلیغاتی آینده است و با کمک آن می‌توان ابزارهای تبلیغاتی نوینی ارائه داد.»

فرهنگ

CULTURE

۱۴

کتاب

اندیشه

خود نه به‌عنوان ملت که پدیده‌ای متأخر است، بلکه به‌عنوان جوامعی همبسته و بر خوردار از اسطوره‌ها، میراث ادبی و فرهنگی جمعی و سرنوشت مشترک در یک کشور، کم‌وبیش آگاهی داشته‌باشند.

در دوره‌های اول و دوم مجلس شورای ملی، مشروطه‌خواهان ملت ایران را نه براساس زبان، نژاد و قوم بلکه براساس میراث مشترک و دولت واحد مبتنی بر قرارداد اجتماعی، یعنی همان قانون اساسی تعریف کرده بودند. در نتیجه نه فقط تنوع نژادی، قومی و فرهنگی به‌عنوان معضل برای آنها مطرح نبود بلکه این تنوع را بخشی از هویت ایرانی می‌دانستند و می‌خواستند این تنوع و تکثر در تشکیل دولت‌ملت ایران محفوظ بماند. بر این اساس نمایندگان دوره اول مجلس شورای ملی، قانون اساسی و متمم قانون اساسی را تصویب کردند که در آن برای تأمین منافع عام ملت ایران، فارغ از هرگونه تمایزی، بر اینکه اهالی ملت ایران در مقابل قانون دولتی متساوی الحقوق خواهند بود و قوای مملکت ناشی از ملت است، تأکید شده بود. در کنار این باتوجه به حدود سرزمین و تنوع قومی و فرهنگی در ایران، به‌منظور تأمین همزمان منافع عام ملت و منافع خاص اقوام، ایالات و ولایات کشور، تشکیل انجمن‌های ایالتی و ولایتی در نظر گرفته شد. در ۱۶ خردادماه ۱۲۸۶ نیز حقوق ووظایف این انجمن‌ها در قانون جداگانه‌ای تصویب شد.

▼ ملی‌گرایی سوسیال‌دموکرات‌های عصر مشروطه

از نظر سوسیال‌دموکرات‌های عصر مشروطه که مبلغ و مروج ملی‌گرایی مدنی بودند، دموکراسی و تکثرگرایی جزو مبانی وحدت ملی ایران به‌شمار می‌آمدند. برای اولین‌بار این نظریه در روزنامه «ایران نو» مورخ ۲۶ بهمن‌ماه ۱۲۸۸، ارگان فرقه دموکرات عامیون بیان شد. عنوان این مقاله چنین است: «مایک ملت هستیم» و در آن چنین آمده است: «ایرانی یک ملت است، ملتی که در زبان‌های مختلف متکلم بوده و به اشکال مختلف خدای خود را پرستش می‌نماید، ولی ایرانیان بایستگی که بدون استثنا مثل یک ملت واحد سهیم‌الضرر و المنفعه باشند، ما باید ملتی تشکیل دهیم که در زبان‌ها و شیوه‌های مختلفه تکلم نموده و به آیین‌های متفرقه خدا را پرستش نماید؛ اسم او ایرانی. از امروز در ایران نه مسلمان، نه زرتشتی، نه ارمنی، نه یهودی، نه فارس و نه ترک نبوده؛ فقط یک ایرانی هست. مایک ملت هستیم.» بنابراین سوسیال‌دموکرات‌های ایرانی عصر مشروطه برای تشکیل دولت‌ملت ایران، که به‌دنبال تفوق و برتری یک قوم بر اقوام دیگر ایرانی بودند، نه می‌خواستند ویژگی یک قوم را به اقوام دیگر تسری بدهند و نه در پی یکسان‌سازی اقوام بودند. آنها دموکراسی و مشارکت سیاسی و اجتماعی را لازمه تشکیل ملت می‌دانستند و تأکید می‌کردند، استبداد مانع تشکیل ملت است. همچنین در برنامه فرقه دموکرات عامیون، برای تشکیل دولت ـ ملت ایران بر ضرورت برچیدن نظام زمینداری ارباب رعیتی، آموزش همگانی اجباری، صنعتی‌شدن، تجددطلبی و سکولاریسم تأکید می‌شد. آنها به‌رغم استعمارستیزی، بر خورداری از دستاوردهای مدنی و علمی مدرن اروپا را برای نظام‌توسازی جامعه ایران الزامی می‌دانستند.

▼ پیدایش ملی‌گرایی اقتدارگرا

از مجلس دوم به‌بعد اما اقتدر مشکلات عدیده در این مملکت به‌وجود آمد که فرصت اینکه در برنامه‌ای منظم مشخص بشود به سوی ملی‌گرایی مدنی حرکت کرد، وجود نداشت. به همین دلیل در دهه پایانی سلطنت قاجار به‌تدریج گرایش دیگری از ناسیونالیسم ایرانی رشد پیدا کرد که طرفداران آن نظری متفاوت با سوسیال‌دموکرات‌های عصر مشروطه داشتند. این گرایش از ناسیونالیسم، بر زبان و نژاد تکیه می‌کرد و نه تنها تعلق خاطری به دموکراسی نداشت، بلکه برای تحقق ملت‌سازی خود نیازمند حکومت دیکتاتوری بود. شرایط ناپه‌سامان جامعه ایران به‌خصوص در دوران جنگ جهانی اول و بعد از آن، بخش‌هایی از جامعه ایران به‌خصوص جامعه شهرنشین را از اصلاح امور کشور از طریق حکومت مشروطه، ناامید کرد و در عوض، افکار بخش‌هایی از جامعه برای تشکیل حکومت دیکتاتوری آماده شد. آنها برای بسامان‌شدن اوضاع در انتظار دیکتاتور مصلح یا مرد فوق‌العاده مقتدری بودند که می‌بایست با قدرت هرچه تمام‌تر قبضه شمشیر، شروع به اصلاح کند. ناامیدی از مشروطه، زمینه را برای کنار گذاشتن راهکارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مشروطه‌خواهانه و سوسیال‌دموکراتیک به محاق برد و فعالان سیاسی دیکتاتورطلبی چون علی‌اکبر داور به‌صراحت می‌گفتند و می‌نوشتند: «ازامدار مفید به حال ایران، کسی است که بداند درد اصلی ما فقر و بیکاری است و برای تهیه وسایل رف‌ع، اشخاص لایق را دور خود جمع بکند، به کار بیااندازد و در ضمن به همه بفهماند اگر مثل آدم راه رفتیم، هوالمرد و الاوای بر شما.»

▼ آرای افشاریزدی در زمینه ملی‌گرایی

جز او کسانی چون کاظم‌زاده ایران‌شهر، احمد کسروی و محمود افشاریزدی نیز در این زمینه سخنانی ابراز داشته‌اند. افشار در این زمینه به پیروی از نظریه تشکیل غیر ارادی ملت، بنیان‌های وحدت ملی ایران را براساس زبان و نژاد مشترک تعریف کرد. افشار در مورد وحدت ملی ایران بر این نظر بود: «مقصود ما از وحدت ملی ایران، وحدت سیاسی، اخلاقی و اجتماعی مردمی است که در حدود امروز مملکت ایران اقامت دارند. این بیان شامل دو مفهوم دیگر است که عبارت از حفظ استقلال سیاسی و تمامیت ارضی ایران باشد.» افشار البته این حجم از وحدت را برای ایران ناقص می‌دانست و تأکید می‌کرد که باید آن را کامل کرد: «منظور از کامل کردن وحدت ملی این است که در تمام مملکت، زبان فارسی عمومیت یابد، اختلافات محلی از حیث لباس، اخلاق و... محو شود و ملوک‌الطوایفی کاملاً از میان برود. گردد، لر، قشقایی، عرب، ترک، ترکمن و... باهم فرقی نداشته باشند. هر یک به لباسی ملیس و به زبانی متکلم نباشند.» از نظر افشار: «تا در ایران، وحدت ملی از حیث زبان، اخلاق، لباس و... حاصل نشود، هر لحظه برای استقلال سیاسی و تمامیت‌ارضی ما احتمال خطر است. اگر

دستمایه بحثی درباره شکل‌گیری گفتمان ملی‌گرایی مدنی در ایران کرده است. از نظر میرسپاسی، سیر تحول اندیشه‌های ارانی از ملی‌گرایی قوم‌محور به سوی جهان‌وطن‌گرایی و سوسیالیسم دموکراتیک پاسخی به پرسشی است که در همین دوران رواج می‌یابد و به‌طور خلاصه می‌توان آن را چنین خلاصه کرد: «آیده ایران»، به مناسبت انتشار این کتاب روز دوشنبه ۲۳ تیرماه ۱۴۰۴ نشست نقد و بررسی این کتاب با حضور نویسنده و مترجم و دو مورخ ایران معاصر، محمدحسین خسروپناه و کاوه بیات برگزار شد. در ادامه گزارشی از این جلسه تقدیم خوانندگان «هم‌میهن» خواهد شد.

فرزاد نعمتی

خبرنگار گروه فرهنگ

به تازگی بازگردان کتاب «کشف ایران» نوشته علی میرسپاسی استاد جامعه‌شناسی دانشگاه نیویورک، به قلم رامین کریمیان در «نشر نی» منتشر شده است. میرسپاسی در این کتاب که عنوان فرعی آن «تقی ارانی و جهان وطن‌گرایی رادیکال او» است، زندگی این روشنفکر مشهور ایرانی در فاصله دو جنگ جهانی را

ارانی پیشگام ناسیونالیسم مدنی در ایران نبود

محمدحسین خسروپناه

نویسنده و مورخ

صحبت من درباره ناسیونالیسم است و قصد نقد و بررسی کتاب «کشف ایران» را ندارم. میرسپاسی در این اثر چنین نوشته است: «کتاب حاضر بررسی انتقادی و بازنگری تاریخ اندیشه ناسیونالیسم ایرانی، در دوره بین دو جنگ جهانی است و زندگی و افکار تقی ارانی را در مرکز توجه قرار می‌دهد.» چرا دکتر ارانی در مرکز توجه نویسنده است؟ زیرا به‌نظر میرسپاسی، ارانی پیشگام ملی‌گرایی مدنی در ایران معاصر است. من بر این باورم که ارانی نه ملی‌گرای مدنی بود، نه پیشگام این نوع از ناسیونالیسم در ایران. توضیح اینکه چرا ارانی ملی‌گرای مدنی نبود، مفصل است اما با توضیح درباره پیشینه ملی‌گرایی مدنی در ایران مشخص می‌شود که چرا ارانی پیشگام ملی‌گرایی مدنی نبود. ملی‌گرایی مدنی نوعی از ملی‌گرایی است که جنبه قومی و نژادی ندارد، بر بنیادها و ارزش‌های مدنی مشترک استوار است، بر تنوع

فرهنگی و قومی ملت تأکید دارد و در آن هویت ملی براساس پایبندی به اصول دموکراسی، حاکمیت قانون، تعهد به قوانین و نهادهای سیاسی و مشارکت فعال شهروندان در زندگی سیاسی ـ اجتماعی شکل می‌گیرد. پیشینه ملی‌گرایی مدنی در ایران به عصر مشروطه باز می‌گردد و این امر از آرمان‌های انقلاب مشروطه است.

▼ تقی از ملت نزد مشروطه‌خواهان

تفاوت بنیادین نظریه وحدت ملی و تشکیل دولت ـ ملت ایران در عصر مشروطه با جریان‌های ناسیونالیستی در کشورهای همسایه مانند یان ترکیسم در امپراتوری عثمانی و ترکیه در این بود که جنبه قومی و نژادی نداشت. اندیشمندان تجددطلب ایرانی در دوره تدارک و انجام انقلاب مشروطه برای تشکیل دولت ـ ملت در ایران، نه در پی تفوق یک قوم بر قوم دیگر بودند، نه می‌خواستند مشخصه‌های فرهنگی یک قوم را به اقوام دیگر تسری دهند و یکسان‌سازی به‌عمل آورند. همچنین به‌رغم وجود عناصر رومانتیک و مبالغه‌آمیز نژادی درباره برخی از ناسیونالیست‌های ایرانی عصر روشنگری ایران و ارائه تصویر آرمانی از ایران باستان و نسبت‌دادن تمام خصوصیات منفی و کاستی‌های ایرانیان به اقوام مهاجم، آنها برای برانگیختن احساسات ملی، نیاز به نفی هویت اقوام و ملت‌های غیر ایرانی نداشتند زیرا تداوم موجودیت هویت دولت و کشور ایران و ژئوپلیتیک آن ـ یعنی گذرگاه سه قاره بودن ـ موجب شده بود تا در طول تاریخ، اقوام ایرانی از موقعیت